

THE IMPORTANCE OF ROLE-PLAYING FOR SOCIALIZATION OF PRESCHOOL CHILDREN

Viktoriya D. Kovchazova

ABSTRACT: Role-playing is a specific form of pedagogical interaction. It dominates the pre-school period in terms of the moral and social behavior of the child. Through the game, children engage in collective relationships governed by real rules of behavior and the requirements of child society. By entering a particular role, the child is required to act in the same way as the position of the role requires by obeying social rules and norms. This, in turn, leads to a conscious understanding of the rules and the establishment of relationships between those involved in the game.

KEY WORDS: role-playing, socialization, child's personality formation, role, rules, norms.

През предучилищния период доминира игровата дейност и се оформят всички видове игри, които имат роля за детското развитие. „В рамките на игрите и при специални занимания се оформят основите и на учебната дейност, която има специфичен характер под влиянието на доминиращата игрова дейност. Набелязват се и проявите на творческата дейност, вплетена главно в игровата. Голяма част от децата на тази възраст посещават детска градина и това допринася да се включват в детския колектив и да разширяват изобщо социалния си контакт“ [6].

„Играта се появява в индивидуалния живот на всяко дете, живеещо в социално обкръжение, поради стремежа му към самостоятелност и участие в живота на възрастните. Социалното съдържание на играта се обогатява в процеса на усвояване от детето на социален опит и се развива заедно с обогатяване на този опит“ [1].

Специфичните характеристики на детската игра са свързани с нейните богати творчески възможности, формираща роля по отношение на нравственото и социалното поведение на детето, интегративни функции, свързани с цялостния педагогически процес и процеса на социализация. „Играта интегрира дейностите и чрез тях поставя в единство всички средства за всестранно развитие на детската личност. Посредством играта се осигурява цялостен подход за развитие в единство на всички сфери на личността на детето“ [5].

Тя е първата форма за създаване на детски колектив със специфична характеристика. Децата встъпват в колективни взаимоотношения, регламентирани от реални правила на поведение и изисквания на детското общество.

Много от правилата се усвояват не само по пътя на подражание на възрастните, а и чрез обучението и играта. Желанието на детето да подражава дословно действията на възрастните не винаги може да бъде осъществено. Тогава се появява мотив за замяна на реалната с игрова форма на участие.

В игровата форма на участие според известния руски психолог Александър Запорожец „детето от предучилищна възраст с помощта на своите движения и действия с играчките активно пресъздава труда и бита на окръжаващите възрастни, събитията от техния живот, отношенията между тях и т.н; така се създават условия за осъзнаване от детето на новите области от действителността, а заедно с това и за развитие на съответните потребности“ [3].

Разглеждайки еволюцията на играта, откриваме, че първата самостоятелна творческа игра в предучилищния период е ролевата игра. С приемането на определена роля, детето организира своето игрово поведение, избира роля и в съответствие с това подчинява желанията си. Детето полага усилия да извършва нужното, а не желаното, за да изиграе избраната роля. Детето изявява своите социални компетентности в степен на владеене или демонстрира техния

дефицит. Докато пресъздава или преобразува в игра вече възприети модели на хора и техните професии, детето овладява социални умения за общуване, обединяване на усилия за постигане на цел, съгласуваност и се учи да реализира личностни контакти [4].

В игровото пресъздаване, посредством роля или в така наречената ролева игра, детето има възможност да прояви свобода на действията си, творчество и самоорганизация. В семейна среда обикновено тези роли са доброволно избрани и претворяват взаимоотношенията в семейството. В постепенно усложняващ се сюжет децата имат възможност да разгърнат игровото съдържание и сполучливо да пресъздадат социалните взаимоотношения на възрастните. Децата разгръщат елементарни сюжети, пресъздаващи действия на възрастните от заобикалящото ги обкръжение. Тези сюжети включват разнообразни действия, които се повтарят многократно – ролеви вериги от свързани по смисъл действия. По време на игра може да се наблюдава промяна в игровото поведение – децата могат директно да имитират поведението на възрастните или творчески да го интерпретират.

Встъпвайки в определена роля, детето е поставено пред необходимост да действа така, както повелява позицията на ролята, като се подчинява на социалните правила и норми. Това от своя страна води до съзнателно разбиране на правилата и установяване на взаимоотношения между включените в играта. Придържането към ролята е свързано с отразяването на социалната действителност. Ролята се разпада, когато се нарушат правилата в играта [4]. Ролевата игра разкрива взаимовръзката между игрова и социална компетентност като взаимозависими. Когато детето в своята сюжетна игра пресъздава вече възприети модели на хора и техните професии, то овладява социални умения на общуване, съгласуваност и реализиране на личностни контакти. Не само в ролевата игра се зараждат специфични и универсални социални компетентности. В строително-конструктивната игра, в играта драматизация, в игрите с правила децата отработват: умение за сътрудничество, работа в екип, добронамерено отношение към другия, толерантност, безконфликтно общуване, владееене на позитивна комуникация, умение за планиране и организиране на дейност [4].

Ролевата игра в предучилищна възраст е свободна, доброволна и генетически зряла форма на детска игра. Социалната значимост води до самообучаващ ефект от играта. Този ефект, подпомаган от индивидуалния и групов игрови опит, е важно социално умение за учене през целия живот.

За детето от предучилищна възраст играта е истински сериозната дейност. Макар че динамично променящата се социална среда изменя игрите на децата в днешно време (компютърните и електронни игри заемат голям дял в живота на децата), феноменът игра остава движеща сила в детското развитие. Играта осигурява дейностна изява на детската личност и спомага интегрирането ѝ в системата на обществените отношения. В играта и чрез играта детето се обогатява когнитивно, като се учи от своите и от постиженията на другите. Интеркултурният модел в играта е естественят модел за социализация в глобализация се свят [4].

Свързването на играта със социалния житейски свят прави видимо влиянието на обществените рамкови условия върху детската игрова дейност. В историческите обществени процеси на промяна се изменя взаимоотношенията между самите съиграчи, тяхното отношение към пространствено-материалната и времева структура на игровата ситуация. Според Гофман интересубективният характер на играта стои на преден план: „Игровите ситуации могат да се определят като социални ситуации, в които чрез съвместна дефиниция на ситуацията, съвместно се продуцира или конструира една фиктивна ситуация на базата на даден обществен контекст“ [2].

Ролевата игра е отразителна социална дейност, която изразява социални потребности на децата. Тези потребности се реализират в игрова ситуация, която фактически е въображаема, обобщена, но отразява околната действителност и като предметна среда, и като взаимодействие. Ролевата игра по своята същност е творческа, отразителна, колективна, целенасочена, организирана, непродуктивна дейност. Тя решава комплекс от задачи, свързани с цялостното развитие на детската личност. В нея присъстват знания и умения от всички раздели и дейности на възпитателната работа. В ролевата игра детето проявява мисловна дейност. Чрез нея то опознава околната действителност и извършва проверка на получените знания.

Развитието на ролевите игри протича неравномерно и се обуславя не толкова от възрастта на децата, колкото от социалното влияние – характер на общуване с възрастните, игрови традиции и др. Ролята определя действията и организира поведението на детето, изменя значението на предметите, с които то манипулира. Чрез ролите се създава взаимен интерес, усвояват се правилата за отношение към играта на другия. Усвоените начини за регулиране на поведението се пренасят в самостоятелната игра и се формират взаимоотношения, съответни на нормите на общественото поведение. Уменията за игра се поставят в единство с уменията за общуване и към края на предучилищния период децата могат да си поставят по-разнообразни теми, да развиват сюжет при по-сложна зависимост на играещите. Те взаимодействат от позициите на роли, но поведението им се опосредства от усвоените нравствени еталони и извън играта [4].

Функциите на играта да развива способност за действие във въображаема ситуация, способност за ориентиране в социалните отношения и за взаимодействие с връстниците се реализират при колективните ролеви игри.

Игровата ситуация се реализира съвместно. Дори и когато детето играе само, при което на преден план излизат фантазийни и самоопределени игрови процеси, на заден план отново стои другият, съиграчът (като въображаем партньор, като спомен от съвместна игра). В този смисъл социалността в играта невинаги е видима.

За да се вникне в игровата ситуация, е необходимо да се приемат перспективите на играещите. Пространствата се конструират чрез дистанция и близост с другите. В играта детето свързва за по-дълго или по-кратко време своята игрова биография с тази на другите.

Колективните взаимодействия насочват към взаимоотношения, които поставят в единство игровото и реално поведение на участващите в играта. Игровите въображаеми отношения, свързани с ролята и развивани по време на игра, стават основа на поведението при началното договаряне за игра, при използването на материалите, при съобразяване с интересите на партньора, при решаване на възникнали спорове. На фона на ролевата игра с общ замисъл, конкретизиран в тема, съдържание, игрово действие и правила, се формира детско общество с целенасочени контакти за реализация на игровата цел. Чрез ролите се създават съподчинени контакти, актуализира се собствен емоционален опит, използват се различни изразни средства. С изменение на игровите ситуации се изменя и позицията на детето, формира се динамично емоционално поведение [1]. Едно от условията на колективната ролева игра е възможността да се сменя позицията и то не само от гледна точка на разнообразно овладяване на роли, но и възможност за действие и като ръководител, и като изпълнител. Тогава се преустройват контактите и взаимоотношенията и се придобиват нови социални качества. Емоциите протичат в два плана и чрез роля, и чрез актуализиране на собствен емоционален опит в зависимост от новата роля, от новите съподчинения и в съответствие с игровата задача.

От набелязаните моменти, относно ролевата игра могат да се направят няколко извода: Интегративните функции на ролевата игра изискват целенасочено методическо ръководене, което обхваща, на първо място играта като доброволна самостоятелна практика на децата. Ръководенето на играта трябва да е такова, че да запазва убеждението на децата за самостоятелност и да стимулира обогатяването ѝ по съдържание и организация. Ръководенето на играта има и функциите да подготвя усвояването на знания от различни области и формирането на социална компетентност. Чрез ролевата игра децата отразяват отношението на хората към околната действителност, което включва познавателни, нравствени и естетически елементи. За усъвършенстване на интегративните функции на ролевата игра допълнителното насочване на вниманието би следвало да обхваща усвоеното от различни модели, пречупено през призмата на претворяваната в играта тема. Ролевата игра засилва познавателния интерес у децата, а това обуславя появата на творчество и елементите на самовъзпитание.

Децата в предучилищния период ежедневно участват в различни игри, свързани с решаване на игрови и сетивно-практически проблеми. По този начин те овладяват игрови, социални и познавателни умения в процеса на решаването на комплексни, автентични игрови задачи в различни игрови ситуации. Играта в този период е изведена на преден план. Като водеща дейност на нейна основа се развиват игровите, социалните и познавателни умения на децата.

References:

1. Vitanova, N., M. Yakova. The play of pre-school children. Prosveta. S, 1991
2. Goffman, E., Rahmen-Analyse. Ein Versuch über die Organisation von Alltagserfahrungen, Frankfurt a. M., 1977
3. Zaporojec, A. Education and training in kindergarten. M, S, 1982
4. Zlateva, Sl. Child - game - socialization, Bl., 2013
5. Pertova, E. Integrative features of the game. NP,S, 1986
6. Pirjov, G., Children and us (current childhood problems, VS, S, 1993

Виктория Ковчазова
viki_kovchazova@abv.bg
докторант, ШУ „Епископ Константин Преславски“